DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.52800>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 30-09-2021

Kabul Tarihi: 19-12-2021

On-line Yayın: 30.12.2021

Article Type: Research article

Submitted: 30-09-2021

Accepted: 19-12-2021

Published Online: 30.12.2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Akyüz, E. (2021). Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Yer Alan Dinleme Metinlerine Yönelik Öğretici Görüşleri. *Journal of History School*, 55, 4004-4021.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ DERS KİTAPLARINDA YER ALAN DİNLEME METİNLERİNE YÖNELİK ÖĞRETİCİ GÖRÜŞLERİ¹

Emine AKYÜZ²

Öz

Yabancılar Türkçe öğretiminde sınıf ortamında kaynakları kullanmaya rehberlik eden, derslerde öğrencilerle doğrudan iletişimde olan öğretmenlerin görüşleri; sorunların doğru belirlenmesinde ve giderilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırma, yabancılar Türkçe öğretimi alanında görev yapan öğretmenlerin, ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılandırılmış nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu, Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezinde (TÖMER) görev yapan 7 öğretim görevlisinden oluşmaktadır. Araştırma, İstanbul Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi tarafından hazırlanan ve Çukurova Üniversitesi TÖMER’de okutulan “Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabı” (Temel Seviye: A1, A2) ile sınırlı tutulmuştur. Bu kapsamdaki veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmış ve içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Yabancılar Türkçe öğretimi konusunda öğretim sürecini yönlendiren kişiler olarak öğretmenlerle derse ilişkin kaynak konusunda iş birliği yapılması gerekliliğinden yola çıkılarak araştırmanın sonuçlarının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe Öğretimi, Ders Kitabı, Dinleme, Dinleme Metinleri.

¹ Bu makale, 1. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kongresinde (24-26 Nisan 2015, Ghent) araştırmacının “Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Yer Alan Dinleme Metinlerine İlişkin Okutman Görüşleri” başlığıyla sunulan bildiriden uyarlanmıştır.

² Dr., eakyuz@ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5727-2611

Teacher's Opinions on Listening Texts in Teaching Turkish Foreign Textbooks

Abstract

The present study is a qualitative study that aims to uncover the perceptions of Turkish instructors on the listening texts in the textbooks used for teaching Turkish to foreigners. The participants of the study consist of 7 instructors working at Cukurova University, Turkish Teaching Center. The study is limited to the “Textbook of Teaching Turkish to Foreigners” (A1, A2) which is prepared by Istanbul University Language Teaching Center and utilized at Cukurova University, TOMER. The data was gathered via semi-structured interviews and analyzed by use of content analysis. Perceptions of the instructors who are in a direct contact with students and guide using of the books are very important in terms of determining and solving the problems correctly. It can be stated that collaboration with instructors is required for upcoming innovations about teaching Turkish to foreigners and preparing materials. In this sense, it is considered that the findings of the study will contribute to the literature.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Textbook, Listening, Listening Text.

GİRİŞ

İnsanlar ve ülkeler arası ilişkilerin sürekli geliştiği ve değiştiği dünyada, en çok konuşulan dillerden biri olan Türkçenin yabancılarla öğretiminin önemi her geçen gün artmaktadır. Günümüzde yabancılarla yurt içinde üniversitelere bağlı dil merkezlerinde, kurslarda ve özel kuruluşlara bağlı dil okullarında Türkçe öğretilmektedir.

Bir dili öğrenmek, sözcüklerin kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı tanımak, anlamak, değerlendirmek ve bu dünyada yaşamaktır (Demir ve Açık, 2011). Bu bağlamda metinler, yabancı bir dili öğrenmek isteyenlere, bu yeni dile ait dünyanın kapılarını açar. Anadili olarak Türkçe eğitiminde olduğu gibi, yabancılarla Türkçe öğretiminde de en çok kullanılan materyalin ders kitabı olduğu belirtilebilir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel kitaplar, ders kitabı, çalışma kitabı, dil bilgisi kitapları, sözlükler, konuşma kılavuzları, destek öykü kitapları, düzeylere göre okuma kitapları, temel söz varlığını içeren resimli sözlükler gibi birçok kaynak konusunda eksiklikler bulunmaktadır (Göçer vd., 2012, s. 75). Bir dilin öğretiminde kaynakların niteliği ve çeşitliliğinin, öğretim sürecini etkileyen etkenlerin başında geldiği belirtilebilir. Karababa'nın (2009) yabancılarla Türkçe öğretimi alanında çalışan öğretim elemanlarının görüşleriyle yapılandırdığı çalışmasında, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin

gereksinimlerine, düzeylerine, çeşitliliğine uygun ders öğretim araç, gereçleri ile ders kitaplarının yeterli olmadığını vurgulanmaktadır. Mete ve Gürsoy'un (2013, s. 347) çalışmasında yabancılara Türkçe öğreticilerinin en öncelikli materyal olan ders kitapları konusunda sorunlar yaşadıklarını belirttikleri görülmektedir. Yeşilyurt'un çalışmasında ise yabancılar için Türkçe öğretiminde yararlanılan kitaplarda hedef kitlenin iyi analiz edildiği ve içeriklerin hedef kitlenin ihtiyaçlarına göre biçimlendirildiği belirtilmekte, ancak bazı kitaplarda metinlerin Türkiye dışından görsellerle de desteklenmesinin kültür aktarımında görsellerin rolü kapsamında iyi düşünülmesi gereken bir konu olduğu vurgulanmaktadır (Yeşilyurt, 2021).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi derslerinde kullanılan metinlerin dinleme becerisi bağlamında sınıflandırılması Korkmaz (2019) tarafından yapılırken öğretim süreci sonunda ulaşılmak istenen "hedef dil yeterliklerine göre metin seçimi"nin önemine değinilmektedir. Dinleme becerisi, metinlerin işlenmesinde öncesi ve sonrası etkinliklerle desteklenmeyi gerekli kılan bir beceri alanıdır (Gün ve Bakırdöğen, 2020, s. 59). Yabancılara Türkçe öğretimi alanındaki ders kitaplarında dört temel dil becerisinden en az dinleme alanındaki alıştırmalara yer verildiği Özbal ve Genç'in (2019) araştırmasında ortaya konulmaktadır. Dinleme becerisinin geliştirilmesinde Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarının etkinlikler boyutuyla değerlendirildiği başka bir çalışmada da (Biçer, 2019, s. 191) yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre daha çok alt bilişsel basamaklarda çalışmalara yer verildiğinden söz edilmektedir.

Gerek anadili eğitimi gerekse yabancı dil öğretiminde tüm dünyada kabul gören en temel amaç, doğru ve etkili iletişim için temel dil becerilerinin geliştirilmesidir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde dil becerilerinin kazandırılması, son zamanlarda yapılan çalışmalarla daha çok ele alınmakta; eksiklikler ve sorunlar belirlenerek çözüm yolları aranmaktadır. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma olan temel dil becerileri arasında, öğrencilerin özellikle sözlü iletişimlerini sağlamak için dinleme ayrı bir yere sahiptir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisi ise yeni bir alan sayılabilir. Alanyazın incelendiğinde, dinleme becerisinin ihmal edilen bir dil becerisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda daha çok öğrencilerden veri toplama yoluna gidildiği görülmektedir (Karagöl, 2019, s. 12-13). Açık'ın (2008) Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde öğrencilerin ve öğreticilerin yaşadıkları sorunları belirlemeye yönelik çalışmada katılımcı öğrencilerin %17'sinin anlama konusunda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bir anlama becerisi olarak dinlemenin, en önce edinilen ve sıklıkla kullanılan dil becerisi olduğu belirtilebilir. Bu nedenle yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında bulunan dinleme metinlerinin ele alınması, bu metinlerle ders işleyen

öğreticilerin görüşlerinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğreticilerinin yabancılarla Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu bağlamda ders kitaplarındaki dinleme metinlerine ilişkin öğretici görüşleriyle yapılandırılan bu çalışmanın alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, yabancılarla Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerine ilişkin öğretici görüşlerine başvurulmuş nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda durumlar ve olayların ortaya konulmasında katılımcıların bakış açılarından yararlanılır. Bu nedenle katılımcıların doğrudan araştırmanın içinde yer almaları söz konusudur (Büyüköztürk vd., 2011, s. 24).

Verilerin toplanmasında görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. En temel biçimiyle görüşme, araştırmada yanıtı aranan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden sözlü olarak veri toplamayı ifade eder. Görüşme, belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi edinmeyi sağlar (Punch, 2005, s. 165-166; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 40; Büyüköztürk vd., 2011, s. 161). Türkiye’de 2021 yılında yabancılarla Türkçe öğretimi bağlamında görev yapan merkezlerin sayısı, devlet üniversiteleri bünyesinde 87, vakıf üniversiteleri bünyesinde ise 39’dur. Bununla birlikte özel merkezler ile çeşitli vakıfların ve Millî Eğitim Bakanlığının da konuya ilişkin çalışmaları bulunmaktadır (Şen, 2021).

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2014-2015 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi’nde (TÖMER) görev yapan 2’si erkek 5’i kadın 7 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Üniversite bünyesinde hizmet veren Türkçe öğretim merkezlerinin öğretim süreçleri, kur ve toplam eğitim saatlerinden seviye belirleme sınavlarına kadar farklılık göstermekte; kullanılan eğitim araç gereçleri de merkezlere göre değişmektedir (Boylu ve Başar, 2016). Bu çalışma grubunun belirlenmesinde, İstanbul Üniversitesi Dil Öğretim Merkezi (DİLMER) tarafından hazırlanan “Yabancılarla Türkçe Öğretimi Ders Kitabını (Temel Seviye: A1, A2) okutan öğretim elemanlarına ulaşmak amaçlandığı için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemesine başvurulmuştur. Ölçüt örnekleme, önceden araştırmacı tarafından belirlenen ya da hazırlanan ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Öğreticilerin derslerinde İstanbul Üniversitesi DİLMER tarafından hazırlanan “Yabancılarla Türkçe Öğretimi Ders Kitabı”nı (Temel Seviye: A1, A2) kullanması, araştırmacı tarafından önceden

belirlenmiş ölçüttür. Öğreticilerin araştırmaya katılmasında gönüllülük esas alınmıştır.

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan ve 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşülene kendini ifade etme ve gerektiğinde araştırma için derinlemesine bilgi sağlama olanağı yaratır (Büyüköztürk vd., 2011, s.163). Görüşme formu, uzman görüşü alınarak hazırlanmış ve uzmanlardan alınan dönütlerle düzenlemeler yapılmıştır. Görüşü alınan uzmanlar, ilgili alanda akademik çalışmalar yapan 1 doçent, 2 araştırma görevlisi ve yabancılara Türkçe öğreten 2 öğretim elemanı olmak üzere 5 kişiden oluşmaktadır.

Görüşmelerin öncesinde öğretim elemanlarından randevu alınmış, görüşmeler sırasında yönlendirme ve zaman kısıtlaması olmamasına özen gösterilmiştir. Görüşmeler, uygun ortamlarda (sessizlik, uygun ışık düzeni vb.) gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür. Veriler, 2015 yılı Şubat ayında toplanmıştır.

Veriler, içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Verilerin toplanmasının ardından yazılı ortama aktarılan yanıtlar araştırmacı tarafından kodlanmış ve kodları altında toplayan temalar oluşturularak betimlenmeye hazır duruma getirilmesi süreci izlenmiştir. Verilerin kodlanması ve ulaşılan temaların incelenmesi amacıyla alanda akademik araştırmalar yapan 2 uzmanın görüşlerine başvurularak kodlara son biçimi verilmiştir.

Verilerin analiziyle elde edilen bulgulara yer verilirken görüşleri doğrudan aktarılan öğretim elemanları “Ö” harfi ve numara ile kodlanmıştır (Ö1, Ö2, Ö3...).

BULGULAR VE YORUMLAR

Öğreticilerin yabancılara Türkçe öğretimi sırasında temel dil becerilerini kazandırırken karşılaştıkları güçlüklerin derecelendirmesini yapmaları istediğinde, Tablo 1 ve Tablo 2’deki bilgilere ulaşılmaktadır.

Tablo 1

Öğreticilerin Yabancılar Türkçe Öğretirken Temel Dil Becerileri Açısından En Çok Zorlandıkları Beceriler

Beceriler	f
Konuşma	3
Yazma	2
Dinleme	1
Okuma	1

Tablo 1’de görülebileceği gibi, görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin 3’ü, en çok konuşma becerisini, 2’si yazma becerisini kazandırmada güçlük yaşadıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların arasında dinleme ve okuma becerisini kazandırmada güçlük yaşadıklarını belirten birer öğretici de bulunmaktadır. Öğreticilerin öğrencilere kazandırılmasında en az güçlük yaşadıklarını belirttikleri beceriler ise (Tablo 2) okuma (4) ve dinlemedir(3). Bununla birlikte öğrencilerin yaşadıkları güçlükler konusunda kendi görüşlerine başvurulmuş başka bir çalışmada (Açık, 2008) ilk sırada yazma (%40), ikinci sırada konuşma (%33), üçüncü sırada dinleme (%17) ve son sırada okuma (%16) bulunduğu görülmektedir.

Tablo 2

Öğreticilerin Yabancılar Türkçe Öğretirken Temel Dil Becerileri Açısından En Az Zorlandıkları Beceriler

Beceriler	f
Okuma	4
Dinleme	3

Dinleme eğitiminde karşılaşılan güçlükler ise öğretmenler tarafından Tablo 3’te olduğu gibi belirtilmektedir.

Tablo 3

Öğreticilerin Yabancılar Türkçe Öğretirken Dinleme Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlükler

Güçlükler	f
Metinlerin seslendirilmesindeki sorunlar (CDler)	6
Materyal yetersizliği	4
Metinlerin düzeye uygun olmaması	3
Metinlerin güncel olmaması	2
Öğrencilerin isteksizliği	1

Yukarıdaki Tabloye göre çalışmaya katılan öğretmenlerin tamamı metinlerin seslendirilmesinde hız konusunda özenli davranılmadığını düşündüklerini ifade etmektedir. Çoğu zaman hızlı seslendirilen metinlerin anlaşılmasında güçlük yaşandığı vurgulanmaktadır (Ö1, Ö2, Ö4, Ö6). Örneğin Ö1, kayıtlardaki konuşma hızından dolayı anlaşılmayan metinlerin anlaşılana kadar dinlenmesinin öğrencilerde bıkkınlık yarattığını; Ö6 ise kimi ses kayıtlarını, konuşma hızından dolayı kendisinin bile takip etmekte zorlandığını belirtmektedir. Katılımcılardan Ö3, konuşmaların hızlı olmasının yanında akıcı olmadığını, Ö5 ise özellikle son seslerin yutulmasının anlaşılmayı zorlaştırdığını vurgulamaktadır.

Materyal yetersizliği (4) de öğretmenlerin dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerden olarak belirtilmektedir. Dinleme eğitiminin bol bol uygulamayla verimli biçimde yapılabileceğini; ancak düzeye uygun farklı metinler bulmakta zorlandığını belirten Ö1, Ö3 ve Ö4, kendilerinin yeni metinler oluşturmaya çabaladıklarını ancak bunların yeterli olmadığını söylemektedir. Ö4, A2 düzeyindeki kitapta yer alan dinleme metinlerinin, öğrenilen dilbilgisi yapılarını ve yeni sözcükleri pekiştirme konusunda A1 düzeyine göre yetersiz olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte görseller, görüntü kayıtları gibi materyallerin eksikliği de vurgulanmaktadır.

Metinlerin düzeye uygun olmamasından kaynaklı güçlükler yaşandığını belirten öğretmenler (3), “kolaydan zora” ilkesinin yabancılara Türkçe öğretimindeki önemine değinmekte, metinlerin sıralamasında buna özen gösterilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Kitaplarda yer alan metinlerin günlük yaşamda öğrencilerin sıklıkla karşılaşabileceği metinler olması konusundaki yetersizliğe değinen öğretmenler (2) ise bunun da dinleme eğitiminde güçlük yaşanmasına neden olduğunu belirtmektedir.

Ö6, öğrencilerin dinleme konusundaki isteksizliğinin yarattığı güçlüğü değinmekte, bu durumun öğrencilerin başarısızlığına yol açtığını belirtmektedir.

Görüldüğü gibi öğretmenlerin dinleme eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerin en çok ses kayıtlarıyla ilgili anlaşılabilirlik konusundaki eksiklikten kaynaklandığını vurguladıkları görülmektedir. Başka bir deyişle kayıtlardaki konuşma hızı çoğu zaman doğru ayarlanmadığı için dinleme eğitiminde önemli güçlükler yaşanmasına dikkat çekilmektedir. Öğrencilerin dinleme isteksizliğinin nedenleri arasında da sayılabilecek bu sorunlarla ilgili olarak Öztun da araştırmasında (2018) sesli metinlerin dinlenebilirliklerinin anlama üzerinde; hız

ve gürültü oranının ise yabancıların Türkçe öğrenirken zorluk algılarında etkisi bulunduğu dikkat çekmektedir.

Metinlerde yer alan cümlelerin, günlük dilin işlevsel kullanımına uygun olarak yer alması ve cümle yapılarında örtük olarak verilmek istenen anlamların öğretilmesi gerekir (Tiryaki, Kayatürk, 2017, s. 314). Yukarıdaki bulgular arasında görülen eksiklikler ise bu konuda dinleme metinlerinin geliştirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Öğreticilerin Dinleme Eğitiminde Etkili Olduğunu Düşündükleri Materyaller

Materyaller	f
Video	6
Ses kaydı	5
Müzik	3
Fotoğraf	2

Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı, görüntülü kayıtların akılda kalıcılık ve ilgi çekme özelliklerinden yararlanılarak etkili bir dinleme eğitimi sağlayabileceğini düşündüklerini belirtmektedir (Tablo 4). Örneğin Ö4, çizgi film ve kısa tanıtım filmlerinden yararlanılarak işlenen derslerde dinleme eğitimi daha başarılı sonuçlara ulaşıldığını deneyimlediğini belirtmektedir. Bununla birlikte çoğunluğun (5) ses kayıtlarının da (kitaptaki dinleme metninin seslendirme kayıtları, “CD”ler) dinleme eğitimi etkili olduğunu belirttikleri görülmektedir. Ders kitaplarındaki dinleme metinleri uygun vurgu ve tonlamalarla doğal biçimde seslendirildiğinde, düzeye uygun olduğunda, konu bütünlüğü ve öğrenilen dilbilgisi yapılarının pekiştirilmesi açısından etkili materyallerden biri olarak belirtilmektedir. Dersi monotonluktan kurtaran, eğlenerek öğrenmeyi sağlayan şarkıların da dinleme eğitimi etkili olduğunu düşünen öğretmenler (3) bulunmaktadır. Ö4 ve Ö5, fotoğraflardan yararlanılarak işlenen derslerde öğrencilerin dinlemeye güdülenmesinin ve dolayısıyla dinleme eğitiminin etkililiğinin kolaylıkla sağlandığını belirtmektedir.

Tablo 5’te de görülebileceği gibi, çalışmaya katılan öğretmenlerin 1’i kitaplarda yer alan dinleme metninin hedef kitlenin düzeyine genel olarak uygun olduğunu, kitapların özellikle sözcük ve dilbilgisi konularında bütünlük sağladığını düşündüğünü belirtmektedir. Diğer öğretmenlerin 3’ü, A1 düzeyindeki kitaplarda yer alan dinleme metninin hedef kitlenin düzeyine uygun olduğunu düşündükleri; ancak A2 düzeyinde ise bazı sorunlarla karşılaştıklarını belirttikleri görülmektedir. Ö5, A2 düzeyinde öğrenciyi hazırlıksız yakalayan ve hızlı bir geçişle düzeyinin üzerindeki metinlerle karşılaşmasının dinleme eğitimi

olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ö3, Ö4 ve Ö7 de dinleme metnlerinin ve etkinliklerinin A2 kitabında hedef kitlenin düzeyine uygun olmadığını belirtmektedir. Ö1 ve Ö6 ise metnlerin uzunluk ve kısalıklarının, etkinliklerdeki soru sayılarının her iki kitapta da öğrenci düzeyine uygun ve dengeli biçimde dağıtılmadığını düşünmektedir. Katılımcıların tamamı (6) her iki kitabın dinleme metnlerinin ses kayıtlarında yaşanan özellikle hız sorununun öğrenci düzeyine uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte Ö5, ses kalitesinin özellikle A2 kitabının ses kayıtlarında öğrencileri zorladığını, anlaşılmayı güçleştirdiğini belirtmektedir.

Tablo 5

Kitaplarda Yer Alan Dinleme Metnlerinin Hedef Kitlenin Düzeyine Uygunluğuna İlişkin Öğretici Görüşleri

Görüşler	f
Kitaplarda yer alan dinleme metnlerinin hedef kitlenin düzeyine genel olarak uygun olduğunu düşünüyorum.	1
A1 düzeyine yönelik kitaplardaki dinleme metinleri öğrenci düzeyine uygun; ancak A2 düzeyinin uygun olmadığını düşünüyorum.	3
Kitaplarda yer alan dinleme metinleri hedef kitlenin düzeyine uygun olmadığını düşünüyorum.	3
Kitaplarda yer alan dinleme metnlerinin etkinliklerinin düzeye uygunluğu konusunda sıkıntılar var.	4
Kitaplarda yer alan dinleme metnlerinin seslendirilmesinin düzeye uygunluğu konusunda sıkıntılar var.	6

Bu bağlamda dinleme metnlerinin genel olarak A1 kitabında hedef kitle için daha uygun olduğu; ancak A2 kitabında bazı sorunların bulunduğu söylenebilir. Özellikle ses kayıtlarındaki hız sorunu gibi sıkıntılarla, düzeye uygunluk konusunda da karşılaşılmaktadır.

Tablo 6

Dinleme Metnlerinin Günlük Yaşamla İlişkisi Konusunda Öğretici Görüşleri

Görüşler	f
Dinleme metnlerinin günlük yaşamla yeterince ilişkili olduğunu düşünüyorum.	2
Dinleme metnlerinin günlük yaşamla ilişkili olma konusunda geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	5

Tablo 6’da katılımcıların dinleme metinlerinin günlük yaşamla ilişkisi konusundaki görüşleri yer almaktadır. Çoğunluğun (5) dinleme metinlerini günlük yaşamla ilişkili ancak bazı noktalarda yetersiz bulduğu görülmektedir. Ö3, metinlerde geçen yer adlarının yalnızca İstanbul, Ankara, İzmir gibi merkezlerden seçilmesi yerine kitaptan farklı bölgelerde de yararlanıldığı düşünülerek geliştirilmesinin örneğin Adana’da yaşayan yabancı öğrenci için daha olumlu olabileceğini belirtmektedir. Ö4, metinlerde kullanılan ölçünlü dil ile günlük yaşamda karşılaşılan dilin ağız özellikleri açısından farklılıklar göstermesinin öğrencinin güdülenmesini olumsuz etkilediğini ve bu bağlamda seslendirmenin doğal biçimde yapılmasının dinleme eğitime katkı sağlayabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Ö5 ise dinleme metinlerinin günlük yaşamla ilişkili olduğunu söylemekle birlikte, yaklaşık iki dakika süren bazı düz anlatımların öğrencinin sıkılmasına neden olduğunu; günlük yaşamdaki iletişimin daha çok soru yanıt biçiminde olmasının göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ö6, genel olarak günlük yaşamdan birçok alanda kullanılabilecek sözcüklerle oluşturulan metinlerin zaman zaman artık kullanılmayan sözcükleri de içermesini, giderilmesi gereken bir olumsuzluk olarak değerlendirmektedir.

Yabancılarla Türkçe öğretiminde yakından uzağa ilkesinden hareketle günlük yaşamın içinden durumların aktarıldığı metinlerin dinleme eğitime katkı sağlayacağı bilinmektedir. Bununla birlikte öğretici görüşleriyle değerlendirilen kitapların bu açıdan genel olarak dinleme becerisini geliştirmeye uygun olduğu; ancak yukarıda belirtilen bazı konularda geliştirilebileceği söylenebilir.

Tablo 7

Dinleme Metinlerinin Öğrencilerin Temel Söz Varlığını Geliştirmekteki Yeterliliğine İlişkin Öğretici Görüşleri

Görüşler	f
Dinleme metinlerinin öğrencilerin temel söz varlığını geliştirmekte yeterli	5
Dinleme metinleri öğrencilerin temel söz varlığını geliştirmekte yeterli değil	2

Özellikle temel ve orta düzeyde, Yabancılarla Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan hem ders kitapları hem de çalışma kitaplarında bütünlük göstermesi beklenen temel sözvarlığının, iyi belirlenmesi çok büyük önem taşımaktadır (Barın, 2003). Bu bağlamda, Tablo 7’de araştırma kapsamındaki kitaplarda yer alan dinleme metinlerinin öğrencilerin temel sözvarlığını geliştirmekteki yeterliliğine ilişkin öğretici görüşleri yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu (5), dinleme metinlerini genel olarak öğrencilerin temel sözvarlığına katkı

sağlayabilecek yeterlikte değerlendirmektedir. ve Ö3 ise atasözü ve deyimlerin azlığını, metinlerin bu konuda daha zengin metinler olmasının öğrencilere katkı sağlayabileceğini düşündüklerini belirtmektedir. Ö1 ve Ö3'ün dışındaki öğrencilerin ise atasözü ve deyimlerin soyut olmaları nedeniyle A1, A2 düzeylerinde çok az yer almasını olumlu olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 8**Dinleme Metinlerindeki Kültürel Ögelere İlişkin Öğretici Görüşleri**

Görüşler	f
Dinleme metinlerindeki kültürel öğeleri A1 ve A2 düzeyleri için yeterli ve uygun buluyorum.	6
Bu konuya ilişkin fikrim yok.	1

Yabancılarla Türkçe öğretiminde kültüraktarımı, hem toplumu tanıtıcı nitelikte hem de başka kültürlerin özelliklerini sunan bir yapıda olmalıdır. Aktarılabilecek kültürel öğelere bir sırayla yer verilmeli; bu sıra, kendi kültürümüze ait olan öğelerin kullanım sıklığına göre düzenlenmelidir (Demir ve Açık, 2011). Tablo 8'de görülebileceği gibi, öğrencilerin tamamı, dinleme metinlerini bu açıdan değerlendirirken A1 ve A2 düzeyleri için uygun olarak belirtmektedir. Örneğin Ö6, her konuda bir dinleme metni olmasının başlangıç kurlarında sözvarlığını zenginleştirmeye ve dilbilgisi yapılarını pekiştirmeye odaklanılmasını gerektirdiğini, bununla birlikte metinlerde öğrencilerin içine yeni girdikleri kültürü tanımasına yönelik ipuçları da bulabileceğini olumlu bulduğunu söylemektedir. Ö1 ve Ö4 de ilerleyen kurlarda daha çok kültürel öğenin metnin içinde yer alabileceğini ancak belirtilen düzeyler için kitaplardaki aktarımının yeterli olduğunu ifade etmektedir. Ö7 ise bu konuyla ilgili değerlendirme yapmak istemediğini, konuya ilişkin fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 9**Dinleme Metinleriyle İlgili Etkinlikler Konusunda Öğretici Görüşleri**

Görüşler	f
Kitaplardaki dinleme metinlerinin etkinliklerinin öğrenci düzeyine uygun ve içerik açısından da yeterli olduğunu düşünüyorum.	2
Kitaplardaki dinleme etkinliklerinin düzeye uygun olmadığı görüşündeyim.	5

Tablo 9'da da görülebileceği gibi, katılımcıların çoğunluğu (5), kitaplardaki dinleme etkinliklerinin düzeye uygun olmadığı görüşünü belirtmektedir. Bu görüşte olan katılımcıların tamamı, A1 kitabındaki

etkinliklerin düzey açısından uygun olarak değerlendirilebileceğini; ancak A2 kitabında genellikle düzeyin altındaki etkinliklerin yer aldığını belirtmektedir. Bununla birlikte Ö3, etkinliklerin doğru-yanlış ağırlıklı olmasının yerine çeşitlendirilmesinin, dinleme eğitimi sürecini daha ilgi çekici biçime getirebileceğini düşündüğünü ifade etmektedir. Görüşüne başvurulmuş 2 öğretici ise kitaplardaki dinleme metinlerinin etkinliklerinin öğrenci düzeyine uygun ve içerik açısından da yeterli olduğunu düşündüklerini belirtmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yabancılar Türkçe dil becerilerinin kazandırılmasında verimli bir öğretim sürecinin sağlanmasına yönelik geliştirme çalışmaları için, öğretmenlerin sınıf ortamında yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve ihtiyaçların doğru analiz edilmesi önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin en çok hangi dil becerilerini kazandırmada güçlük yaşadıkları irdelenmiş, ilk iki sırada konuşma ve yazma becerisinin yer aldığı görülmüştür. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin yanıtları, Açık'ın (2008) araştırmasında görüşüne başvurulmuş öğretmenlerle aynı doğrultudadır. İki çalışmada da öğretmenler, dinleme becerisi edindirmeyi daha az güçlüklerle karşılaştıkları dil becerisi olarak belirtmektedir. Öğretmenlerin bu yanıtları, anlatma becerilerinin kazandırılmasında daha çok ya da anlama becerilerinin kazandırılmasında daha az güçlüklerle karşılaşıldığının ifadesi olarak da okunabilir. Anlatma becerilerinin kazandırılmasının gözlenebilir –somut- verilere ulaşmada öğrencilerden dönüt almaya daha açık olduğu düşünüldüğünde; bireylerin dinlediğini/okuduğunu yazarak ya da konuşarak belirttikleri göz önünde bulundurulduğunda bu sıralamalara ilişkin yeni soruların oluşması olanaklıdır.

Seslerin, sözlerin, konuşmaların birey tarafından işitme organıyla algılanması ve bilişsel işlemler sonucunda anlaşılması dinleme olarak adlandırıldığından (Gülyüz, 2002, s. 29); dinleme çalışmalarında seslerin, sözlerin, konuşmaların öncelikle doğru biçimde bireyin kulağına ulaşması beklenir. Başka bir deyişle akıcı bir metnin, doğru vurgu ve tonlamalarla, uygun hızda bireye ulaşması dinleme etkinliği için önemlidir. Ancak bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğretmenler, derslerde Türkçe metinleri dinleme becerisini kazandırmada en çok güçlük çektikleri konunun seslendirme sorunu olduğunu belirtmektedir. Bunun sınıf içinde dinleme etkinliklerine karşı isteksizlik yaratması, kaçınılmaz bir güçlük olarak öğretmenlerin karşısına çıkmaktadır. Özaltun'un (2018) sesli metinlerin dinlenebilirliklerinin anlama üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında da dinleme etkinliğindeki hız ve gürültü ile ilişkili biçimde yabancıların Türkçe öğrenirken zorluk algılarının

değiştiğini vurgulaması, bu sonuçla örtüşmektedir. Çünkü bilindiği gibi zorluk algısı ve öğrenmeye güdülenme arasında ilişki bulunmaktadır. Dinleme metinlerine ve etkinliklerine ilişkin zorluk algısını etkileyen başka bir konunun da düzey sorunu olduğu görülmektedir. Metinlerindeki cümle yapılarında kolaydan zora, basitten karmaşığa sırasının gözetilmemesinin düzeye uygunluk beklentisinin karşılanmamasına neden olduğu, bu durumun öğrencilerin güdülenmesini de olumsuz etkiledi bazı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Güdülenme sorunları ise başarısızlığa yol açmaktadır.

Bu çalışmada öğretmenler tarafından sıralanan güçlüklerin arasında derslerin görsel ve daha başka işitsel araç gereçlerle desteklenememesi sorunu yer almaktadır. Oysa metinlerin yalnızca dinleme değil, izleme duyusuna da seslendiğinde öğrenenlerin anlama başarısının daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarda (Memiş, 2019) ortaya konulmaktadır. Gümüş Mattiussi ve Baş'ın yürüttüğü çalışmada (2020), ses uyaran temelli dinleme metinlerinin görsellerle desteklendiğinde diğer uyaran desteğini daha etkili kıldığı belirlenmiştir. Atış ve Arslan'ın (2015) araştırmasına göre de yabancılara Türkçe öğretiminde yardımcı ders materyallerinden en çok yararlanılan konuların ikinci sırasında dinleme becerisini geliştirmek gelmekte, bu becerinin geliştirilmesinde ise en etkili araç gereçler arasında video ilk sırada yer almaktadır. Öğrencilerin ders dışında da dinleme becerisini geliştirebilmesi açısından, öğretmenlerin de belirttiği bu materyallerden yararlanmanın önemli olduğu söylenebilir. Durmuş (2013) da teknoloji destekli dinleme eğitiminin ve derslerde birden çok araç-gereçten yararlanılarak Türkçe öğretilmesinin, yabancı öğrencilerin yeni bir dili öğrenirken güdülenmesini artırabileceğini belirtmektedir.

Dinleme metinlerinin günlük yaşamla yeterince ilişkili olmaması ise dile getirilen başka bir güçlüktür. Bunun yanında öğretmenler, metinleri, kültürel öğelerle ilişkili olma ve öğrencilerin temel söz varlığını geliştirme konularında yeterli bulmaktadır.

Bu çalışmada yer verilen öğretmen görüşlerinin ışığında, kitaplarda yer alan dinleme metinlerine yönelik aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Dinleme metinlerinin sesletiminde daha doğal, açık, anlaşılır olunmasına özen gösterilmelidir.
- Ses kayıtlarında kadın-erkek, genç-yaşlı farklı bireylerin seslerine de yer vererek tekdüzelik önlenmelidir.
- Dinlenilecek metnin ses kaydında hız konusunda dengeli davranılmalıdır.
- Dinleme metinlerinin uzunlukları düzeye ve konuya göre ayarlanmalıdır.
- Öğrencilerin ilgisini çekebilecek metinlere yer verilerek güdülenmeleri sağlanmalıdır.

- Ders kitapları dinleme açısından yararlı olabilecek video kayıtlarıyla desteklenmelidir.
- Dinleme metinleri günlük yaşamı daha fazla yansıtan metinler olmalıdır.
- Dinleme metinleri öğrencileri sözlük kullanmaya yönlendirebilecek nitelikte olmalıdır.
- Metinlerin kaç kez dinletilmesi gerektiği yönergelerle öğreticiye belirtilmelidir.
- Özellikle A1 düzeyindeki dinlemelerde uzun süreli geçiş müzikleri kısaltılmalıdır.

Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin yabancılar Türkçe öğretimi alanında materyal eksikliğinin giderilmesine gereksinim duyduklarını belirtmesi, öğretmenlerin de dâhil edileceği materyal geliştirme süreçleri yürütülmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Özlü bir belirlemeyle alanda yapılacak yeniliklerde ve özellikle kaynak hazırlama konusunda öğretmenlerle işbirliği yapılması gerektiği söylenebilir. Kaynakları kullanmaya rehberlik eden, derslerde öğrenciyle bizzat iletişimde olan öğretmenlerin görüşleri; sorunların doğru belirlenmesinde ve giderilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretici görüşleriyle yapılandırılacak yeni çalışmaların alanyazına kazandırılması gerektiği önerilebilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Açık, F. (2008). Türkiye’de yabancılar Türkçe öğretilirken karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. <http://turkoloji.cu.edu.tr/>, Erişim tarihi: 23.08.2021
- Atış, S. & Arslan, M. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminde dilsel becerilerin gelişimine etkisi bakımından ders materyallerinin önem derecelerinin analitik hiyerarşi süreci (AHS) ile belirlenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 711-726.
- Barın, E. (2003). Yabancılar Türkçe öğretiminde temel söz varlığının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13(13), 311-317.
- Biçer, N. (2019). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma ve dinleme etkinliklerinin yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre değerlendirilmesi. İ. Güleç, E. Sella, A. Okur ve B. İnce (Ed.), *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeni Yönelimler* içinde (s. 179-194). Sakarya Üniversitesi Yayınları.

- Boylu, E. & Başar, U. (2016). Türkçe öğretim merkezlerinin güncel durumu ve standartlaşması üzerine, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(24), 309-324.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Pegem Akademi.
- Demir, A. & Açık, F. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültürlerarası yaklaşım ve seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 30(30), 51-72.
- Durmuş, M. (2013). Türkçenin yabancılara öğretimi: sorunlar, çözüm önerileri ve yabancılara Türkçe öğretiminin geleceğiyle ilgili görüşler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 208-223.
- Göçer, A., Tabak, G. & Coşkun, A. (2012). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kaynakçası. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32(32), 73-124.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Pegem Akademi.
- Gümüş Mattiussi, R. & Baş, B. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde dinleme becerisinin geliştirilmesine yönelik olarak kullanılan görsel-işitsel materyallerin etki durumu. *International Journal of Language Academy*, 8(3), 16-29.
- Gün, M. & Bakırdöğen, M. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Gazi Üniversitesi B1 Seviyesi Ders Kitabı dinleme bölümünün incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 59-79.
- Karababa, Z. C. (2009). Teaching Turkish as a foreign language and problems encountered. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(2), 265-277.
- Karagöl, E.(2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisine yönelik yapılan araştırmalar. E. Karagöl (Ed.). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi* içinde (s. 1-16). Pegem Akademi.
- Korkmaz, C. B. (2019). Metin sınıflandırması bağlamında yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde kullanılan dinleme metinleri. *Türkiyat Mecmuası*, 29(1), 93-126.
- Memiş, M. R. (2019). Türkçe öğrenenlerin dinleme başarısını artırmak için kullanılabilecek iki farklı uygulama. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 107-120.

- Mete, F. & Gürsoy Ü. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretmen yeterliklerine ilişkin görüşler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 343-356.
- Özaltun, H. (2018). *Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Sesli Metinlerin Dinlenebilirlik Açısından Tanımlanması ve Sınıflandırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbal, B. & Genç, A. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında dinleme becerisi alanında kullanılan alıştırma ve soruların değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 197-212.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.
- Şen, Ü. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine genel bir bakış. Ü. Şen (Ed.). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde (s. 2-22). Pegem Akademi.
- Tiryaki, E. N. & Kayatürk, N. (2017). Yabancılarla Türkçe öğretimi kitaplarındaki dinleme metinlerinin örtülü anlam açısından değerlendirilmesi (İstanbul B1-B2 seviyesi ders kitabı). *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 300-319.
- Yeşilyurt, E. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanmış ders kitapları. Ü. Şen (Ed.). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde (s. 168-191). Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Aim: In a world where relations between people and countries are constantly developing and changing, the importance of teaching Turkish, which is one of the most spoken languages, to foreigners is increasing day by day. Today, Turkish is taught to foreigners in language centers affiliated to universities, courses and language schools affiliated to private institutions. The most basic aim accepted all over the world in both mother tongue education and foreign language teaching is to develop basic language skills for correct and effective communication. The

acquisition of language skills in teaching Turkish as a foreign language has been dealt with more in recent studies; deficiencies and problems are identified and solutions are sought. Among the basic language skills, which are listening, speaking, reading and writing, listening has a special place in order to ensure verbal communication of students. In this context, this research is a qualitative study structured to determine the views of the teachers working in the field of teaching Turkish to foreigners about the listening texts in the textbooks.

Method: This research is a qualitative study in which teachers' views on listening texts in Turkish teaching textbooks for foreigners are consulted. Interview technique was used to collect data. The study group of this research consists of 7 instructors, 2 male and 5 female, working at Çukurova University Turkish Teaching Center (TÖMER) in the fall semester of the 2014-2015 academic year. The use of the “Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitabı” (Teaching Turkish to Foreigners Textbook) (Basic Level: A1, A2) prepared by Istanbul University DİLMER in the lessons of the instructors is a predetermined criterion by the researcher. The data were analyzed through content analysis.

Findings: It is important to determine the problems experienced by the instructors in the classroom environment and to analyze the needs correctly for development studies aimed at providing an efficient teaching process in the acquisition of Turkish language skills to foreigners. For this reason, in this study, it was examined which language skills the teachers had the most difficulty in gaining, and the teachers in the study group stated that the subject they had the most difficulty in gaining the skill to listen to Turkish texts in the lessons was the problem of vocalization. The fact that this creates reluctance towards listening activities in the classroom is an inevitable difficulty for the teachers. Among the difficulties listed by the instructors in this research is the problem of not being able to support the lessons with visual and other audio equipment. Another difficulty expressed is that the listening texts are not sufficiently related to daily life. In addition, the instructors find the texts sufficient to be related to cultural elements and to develop students' basic vocabulary.

Conclusion: The fact that the instructors whose opinions were consulted stated that they needed to eliminate the lack of materials in the field of teaching Turkish to foreigners reveals the importance of conducting material development processes in which the instructors will be included. Care should be taken to make the pronunciation of the listening texts more natural, clear and understandable. Uniformity should be prevented by including the voices of different individuals, men and women, young and old, in sound recordings. In the sound recording of the text to be listened to, balance should be exercised in terms of speed. The

length of the listening texts should be adjusted according to the level and topic. Students should be motivated by including texts that may be of interest to them. Textbooks should be supported with video recordings that can be useful for listening. Listening texts should be more reflective of daily life. Listening texts should be in a quality that can direct students to use a dictionary. The number of times the texts should be played should be indicated to the instructor with instructions. Especially in A1 level listening, long transitional music should be shortened.